

Люлін Валерій Олександрович,

науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ НА ОБ'ЄКТАХ ВОДОПРОВІДНО-КАНАЛІЗАЦІЙНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 19 Конституції України, органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1]. Ці конституційні приписи поширюються на всіх без винятку службових осіб, незалежно від того, чи є вони представниками державних гілок влади, виконують свої службові функції в апараті, органах місцевого самоврядування чи в громадських об'єднаннях, здійснюють діяльність в юридичних особах комунального права [2, с. 5]. У той же час, п. 46 Стратегії національної безпеки України закріпив, що громадянин мають відчувати себе у безпеці [3]. Забезпечення безпеки належить до базових потреб людини, відтак в сучасному суспільстві сформований запит на безпечне середовище. Тому, роль системи кримінальної юстиції у створенні безпечного середовища в межах реактивної правоохоронної парадигми традиційно обмежується «боротьбою зі злочинністю» – діяльністю, спрямованою на ліквідацію або нейтралізацію кримінальних загроз шляхом реагування на факти правопорушень, які вчинені або готуються. Реактивна правоохоронна парадигма зумовлює гонитву за показниками (і, як наслідок, до численних порушень прав і свобод людини і громадянина), штучне «конструювання злочинності», дублювання компетенції суб'єктів правоохоронної діяльності та перетворення інформаційно-аналітичної діяльності на інструмент узагальнення статистики. Не виключенням стала й сфера водопровідно-каналізаційного господарства (ВКГ).

В умовах прихованості кримінальних правопорушень у сфері ВКГ, ефективним спеціально-кримінологічним напрямом запобігання є оперативно-розшукова діяльність. До суб'єктів запобігання (про що свідчать факти участі їх у виявленні): прокурори (наявність повноважень – 98,3 %, ефективність реалізації цих повноважень – 9,6 %); слідчі (36 % і 6,3 %, відповідно); детективи (71,6 % та 7,9 %,

відповідно); працівники оперативних підрозділів (95,4 % та 67,3 %, відповідно); працівники підрозділів правоохоронних органів, які не мають оперативно-розшукової або слідчої функції (10,2 % та 5,6 %, відповідно); працівники підрозділів у структурі правоохоронних органів, які забезпечують інформаційно-аналітичну функцію (70 % і 18,5 %, відповідно). Серед опосередкованих суб'єктів: державні контролюючі органи (наявність повноважень – 36 %, ефективність їх реалізації – 26,7 %); населення, громадськість і ЗМІ, які ініціативно надають первинну інформацію (наявність повноважень – 7,3 %, ефективність їх реалізації – 33,3 %); негласні співробітники (наявність повноважень – 92,7 %, ефективність їх реалізації – 66,3 %).

Розстановка сил запобігання здійснюється на наступних рівнях: розподіл компетенції між правоохоронними органами, яка частково передбачена КПК України (шляхом визначення підслідності за видом кримінальних правопорушень у сфері ВКГ за кожним правоохоронним органом), а також розподіл сфер (проти власності, довкілля, у сфері службової діяльності тощо) проведення оперативно-профілактичних заходів (що має бути здійснений на рівні міжвідомчого нормативного акта); розстановка сил слідчих та оперативних підрозділів усередині правоохоронного органу (такі, для яких виявлення кримінальних правопорушень певного виду є основною функцією; такі, для яких виявлення кримінальних правопорушень певного виду є похідною функцією, до функцій яких не відноситься виявлення певних видів кримінальних правопорушень, які виконують суттєво допоміжні функції).

У межах спеціально-кримінологічного запобігання виокремлено оперативно-розшукову профілактику, яка спрямована на запобігання вчиненню кримінальних правопорушень шляхом оперативного обслуговування об'єктів ВКГ з використанням гласних і негласних заходів впливу за напрямками: інформаційно-розшуковий – виявлення, попередження, припинення та розкриття злочинної діяльності, розшук осіб на основі отриманої оперативної інформації (суб'єкти вчинення, предмети (угоди; готівкові кошти; контрольні та ревізійні дані, банківські рахунки, товарно-транспортні накладні, ордери, рахунки-фактури, накладні, платіжні доручення, печатки і штампи, факсиміле тощо) (84 %). Такий напрям включає в себе інформаційно-аналітичне забезпечення як елемент організації запобіжної діяльності, який включає в себе: виокремлення джерел пошукової інформації (49 %); отримання первинної інформації (52 %); аналітичний пошук (18 %); кримінологічне прогнозування на основі інформації, підданої аналітичному опрацюванню (13 %); співставлення первинної

інформації, результатів аналітичного пошуку та кримінологічного прогнозування (оцінка кримінологічної ситуації) (35 %); оперативно-перевірочний – визначення місць, де криміногенні процеси мають тенденцію до повторюваності, регулярності проявів у часі та просторі, а також ознак, притаманних об'єктам зацікавленості правоохоронних органів; проведення оперативно-перевірочних заходів на об'єктах ВКГ у ході розслідування інших кримінальних правопорушень, а також підтвердження фактів діяльності організованих груп або злочинних організацій на об'єктах ВКГ, з продовженням на стадіях досудового слідства та судового розгляду кримінальних проваджень (53 %); оперативно-взаємодіючий – проведення оперативно-профілактичних заходів спільно з контрольно-ревізійними управліннями (відділами) (25 %); оперативно-розшуковими підрозділами інших правоохоронних органів (33 %).

Надзвичайно ефективними, як показує практика, є й заходи, що здійснюються у межах припинення корупції. Зазначеним видом запобіжної діяльності у силу її суто профілактичного спрямування (виявлення осіб, які здійснюють готування до вчинення корупційних злочинів, або намагаються безпосереднього його вчинити (замах на злочин), займаються оперативні підрозділи суб'єктів запобігання корупції. У цьому контексті виділяють:

а) заходи спонукання (здійснюються з метою досягнення відмови потенційного корупціонера від продовження злочинної діяльності);

б) заходи перестереження (обережності: застосовуються для того, щоб створити умови, які виключають можливість чи перешкоджають продовженню розпочатої корупційної діяльності);

в) заходи активного втручання (негайна реакція відповідних суб'єктів запобігання корупції у разі, якщо зволікання тягне за собою безпосереднє посягання) [4, с. 38–39].

Таким чином, спеціально-кримінологічні заходи запобігання спрямовані на забезпечення кримінологічної безпеки – діяльність держави, суспільства в цілому та їх інститутів, що ґрунтується на принципах комплексного програмування та планування, мета якої полягає у досягненні та підтримці соціально прийнятної рівня захищеності основних прав і свобод особи та суспільства, законних інтересів держави від злочинних посягань, у тому числі й об'єктів ВКГ.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В., Гізімчук С. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з

наданням публічних послуг: навч.-практ. посіб. / за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна. Харків: Право, 2014. 227 с.

3. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

4. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.

Золотарьова Ольга Ігорівна,
аспірант кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

На сьогодні в Україні та в країнах Європейського Союзу збільшилась кількість правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством. Домашнє насильство стало національною проблемою. Воно має специфічні ознаки, по-перше, належить до соціальної сфери, по-друге пов'язане з сімейно-побутовими відносинами, по-третє особливості покарання за вчинення домашнього насильства.

В Україні за вчинення домашнього насильства передбачається адміністративна та кримінальна відповідальність. За вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування – адміністративна відповідальність [1]. За вчинення домашнього насильства, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах – кримінальна відповідальність [2].

В Європі вважалося домашнім насильством лише застосування до одного із членів родини фізичного насильства, а саме фізичної сили. Надалі до домашнього насильства включили психологічне, емоційне, економічне та сексуальне насильство. За вчинення цих видів насильства були визначені покарання від адміністративного до кримінального. Так, у Швеції, Фінляндії та Норвегії за вчення домашнього насильства в будь-якій формі кривдників притягли до кримінальної відповідальності. [3, с. 46].